

2011

JÄÄHYVÄISET SUUNNITTELULLE?

Kimmo Lapintie

Edward Glaeser (2011). *Triumph of the City. How Our Greatest Innovation Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier*. Penguin Books.

Kuluneena kymmenenä vuotena Edward Glaeserin kaupunkien voittokulkua kuvaavasta teoksesta on tullut uusliberalistisen kaupunkitutkimuksen ja politiikan pikkuklassikko, ehkä kansainvälisesti tunnetuin ja vaikutusvaltaisin tämän oppirakennelman evankeliumi. Se ei ole ihme: kirja on hauska lukea, ja se sisältää lukuisia tarinoita eri kaupungeista sekä myös keskeisistä yhdyskuntarakenteen muutoksista kuten lähiöistymisestä. Sen sanoma on myös hyvin yksinkertainen ja helposti omaksuttavissa.

Suunnittelijalle ja suunnittelun tutkijalle kirja on kuitenkin hämmäntävää luettavaa, sillä Glaeser ei lainkaan peittele agendaansa: tavoitteena ei ole kehittää suunnittelua vaan päästä siitä eroon. Ei hän tosin ilmaise sitä näillä sanoilla, sillä taloustieteilijälle suunnittelu on vain osa laajempaa 'säätelyä', joka on markkinoiden vapaan toiminnan kannalta lähinnä haitallista. Koska suunnittelu on osa paikallisdemokratiaa, tähtäimessä on myös politiikka. Kaupungin hallinnon tulisi hänen mukaansa keskittyä 'perustehtäväänsä' kuten poliisitoimeen ja puhtaaseen veteen ja jättää itse kaupungin rakentaminen markkinoiden hoidettavaksi.

Toisaalta ehkä juuri tästä syystä suunnittelijoidenkin kannattaa lukea tämä kirja. Glaeser on toki ollut aktiivinen myös tutkijana ja päätyi jo nuorena professoriksi Harvardin huippuyliopistoon. *Triumph of the City* on kuitenkin populaari teos, joten uusliberalistinen ideologia esiintyy siinä paljaampana kuin hänen tieteellisissä julkaisuissaan. Hän viittaa tosin usein tutkimustuloksiinsa, mutta kiinnostavaa on kuitenkin hänen kykynsä pitäytyä usklassisessa (mikro)taloustieteessä tai pikemminkin nähdä todellisuus sen kautta. Hän ei esimerkiksi pohdi sitä, että "vapaa" markkinatalous tuhoaisi itsensä alta aikayksikön kartellien ja määräävien markkinaosuuksien kautta mikäli sitä ei tuettaisi kilpailulainsäädännöllä ja viranomaisten toiminnalla — eli politiikalla.

Glaeserille vapaa markkinatalous on ikään kuin itseksensä pystyssä pysyvä järjestelmä, jolle politiikka ja suunnittelu ovat ulkoisia häiriöitä maisemassa.

Taloustieteellinen näkökulma on siten varsin yksinkertainen ja tavallaan vastaansanomaton: kysynnän ja tarjonnan laki. Jos kaupungissa on kysyntää asunnoista, niitä mielellään tarjotaan, jos suunnittelu ja politiikka eli ”säätely” ei sitä estä. Jos estää, hinnat nousevat. Jos siis halutaan pitää hinnat kurissa, on rakennettava niin paljon ja korkealle kuin sielu sietää ja markkinat vetävät. Lisää kaupunkia New Yorkiin.

Ongelmana on vain se, että vaikka ”pilvenpiirtäjä näyttää taivaan lahjalta [...] kaupunkien keskeisillä alueilla on jo rakennukset” (s. 140, otteet ovat minun käännöksiäni). Glaeser törmää siis historiallisten kaupunkien rakennusperintöön, jota jotkut haluavat suojella. Kirjoittaessaan Pariisista hän liikkuu paroni Haussmannin ja Le Corbusierin jalanjäljissä ja kehittää kiinnostavan argumentin: kun kerran Haussmann korvasi onnistuneesti suuren osan keskiaikaista Pariisia bulevardillaan, miksi meidän tulisi kohdella hänen aikaansaannoksiaan sen helläkätisemmin? Pilvenpiirtäjille olisi kyllä kysyntää. Tätähän jo Le Corbusier yritti, joskin vähemmän onnistuneesti. Pariisin päätöksentekijät ratkaisivat ristiriidan rakentamalla La Défencen tornialueen historiallisen keskustan laidalle, mutta se on Glaeserin mielestä kuitenkin liian kaukana. Täytyy myöntää, että aina ei tiedä provosoiko hän vai onko vakavissaan.

Tätä miettii erityisesti lukiessaan hänen slummien ylistyslauluaan: kaupungit houkuttelevat köyhiä slummeihin, mutta maaseudulla on vielä kurjempaa. Ja voihan niistä nousta vaikka menestyviksi yrittäjiksi kuten Leila Velez, Rion favelasta kotoisin oleva talonmiehen tytär, jonka kauneusalan yrityksen liikevaihto on tänä päivänä 30 miljoonaa dollaria (s. 74). Tässäkin kysyntä ja tarjonta tekevät työtään vailla politiikkaa tai kulttuuria. Maaseudun köyhyydelläkään ei ole mitään tekemistä urbanisaation kanssa, siellä nyt vain ollaan niin luusereita.

Rakennetun kulttuuriympäristön lisäksi Glaeserin ongelmaksi koituvat luontoalueet, nekin kun olisivat usein hyviä tonttipaikkoja. Uusurbanistien tavoin hän pyrkii ratkaisemaan ongelman osoittamalla, että tiivis keskustarakentaminen on itse asiassa luonnon kannalta hyvä juttu: vältetään ilmastoa lämmittävää lähiörakentamista (joka Yhdysvalloissa tarkoittaa laajalle levittäytyvää pientalomattoa) ja säästetään luontoalueita. Kiinnostavasti hän kuitenkin kuvaa omaa matkaansa kaupunkielämää rakastavasta urbanistista lähiöasukkaaksi: tarvittiin lisää tilaa lapsille, ja taaperonkin oli mukavampi kaatuilla ruoholla kuin kadulla. Verratessaan yksityiskohtaisesti keskiluokkaisen asunnonostajan vaihtoehtoja Glaeser osoittaa havainnollisesti, kuinka vaikeaa kaupunkikeskustojen on kilpailla lähiöiden kanssa, jälkimmäiset kun tarjoavat enemmän tilaa ja riittävästi mukavuuksia vähemmällä rahalla.

Ratkaisu? Vähemmän suunnittelua. ”Amerikan tulevaisuuden määrittelevät [erityisesti Kalifornian] paikallisten kaavoituslautakuntien oikut, nämä kun eivät halua lisää ihmisiä asumaan korkean tuottavuuden mukaviin yhteisöihinsä.” (s. 193). Toisin on Houstonissa: ”Ennen kaikkea kaupungin johtajat pitivät huolen, ettei mikään asetu uuden rakentamisen tielle. Houston on ainutlaatuinen kaikkien Amerikan kaupunkien joukossa, sillä siellä ei ole lainkaan kaavoitusta [zoning code].” (s. 192).

Ongelmana on, että sen enempää rakennusperinnettä kuin viherrakennetakaan ei voi tarkastella määrinä: kuinka monta rakennusta voi säilyttää (New Yorkissa riittäisi Glaeserin mukaan viisi tuhatta) tai kuinka paljon vihreätä tulee jäädä. On kyettävä arvioimaan niiden laatua, ja tähän ei taloustiede enää taivu. Glaeser on arkkitehdin poika, mutta puhuessaan Amerikan arkkitehtiliiton tilaisuudessa hän myönsi auliisti, ettei hänelle ole siirtynyt kahta kymmenesosaakaan hänen isänsä esteettisistä lahjoista. Ehkä silloin olisi syytä kysyä säilytettävien rakennusten määrästä tai sijainnista joltakin toiselta?

Säilytettävien luontokohteiden kohdalla taas kyse ei ole siitä, että jossain uhrattu määräala voitaisiin korvata toisella jossain muualla (kuten monet aktivistit Suomessakin ajattelevat). Ilmastomuutoksen lisäksi kohtalonkysymykseksi on nimittäin muodostunut lajikato, jota monet pitävät vielä vakavampana: luonto kestää kyllä ilmastonmuutoksen (vaikka se tuleekin meille kalliiksi), mutta lajit ovat riippuvaisia toisistaan — ja me niistä. Tähän ongelmaan on vain yksi ratkaisu: lajien luonnollisten elinympäristöjen säilyttäminen. Tämän ymmärtäminen taas edellyttää tietoa ekologiasta, mikä Glaeserin kotimaassa kyllä ymmärretään, onhan se ympäristövaikutusten arviointien esitaistelija. Hän ei ole niistä kuitenkaan innostunut: ”Nämä vaikutusarviointit lisäävät uuden rakentamisen kustannuksia ja viivästyksiä, mikä lopulta tekee siitä kalliimpaa.” (s. 212).

Näistä suunnittelualan kitkeristä huomioista huolimatta Glaeser on epäilemättä saavuttanut kirjallaan sen mitä on lähtenyt hakemaankin: ystäviä, menestystä ja vaikutusvaltaa. Vaikeuksien kanssa painiville kaupungeille yksinkertaiset reseptit ovat aina tervetulleita.